

Гл. ас. д-р Пламен Русев е преподавател по дисциплината "История на религиите" в ПБФ, катедра "Библейско и систематическо богословие" към ВТУ "Св. Св. Кирил и Методий".

Учебната дисциплина "История на религиите" цели да даде на студентите систематично, задълбочено познание за основни културно-религиозни идеи, форми и прояви на вярата – достижения на цивилизациите в Северна Африка, Азия, Европа. Върху основата на придобитите познания те да могат самостоятелно да интерпретират съзряването и развитието на религиозни представи в синхронен, диахронен, компаративен и историко-културен план. Дисциплината запознава с религиозните представи, митовите, тяхното развитие, взаимодействие и формиране на комплекс от мит, ритуал и вярвания в Древен Египет, Древна Месопотамия – Шумер, Акад, Вавилон, Асирия, Източното Средиземноморие, Персия, Среден и Далечен изток. Курсът не разглежда Юдаизмът и Християнството, поради обстоятелството, че те са предмет на задълбочено представяне в специализирани курсове в ПБФ. Посредством сравнителен анализ на феномените на вярата, върху основата на конкретния културен материал се дирят архетипни представи за фиксиране на рудиментарни форми на монизъм и монотеизъм в религиозното мислене, есхатологични представи и вяра във възкресението.

Един от най-добре проучените раннодинастични шумерски патесиати¹ е Лагаш, Освен значителния обем сведения от археологическите проучвания на главните селища на територията му - Гирсу и Лагаш, неговото историческо развитие е засвидетелствано и в сравнително голям фонд писмени извори - царски надписи, стопански и правни документи - влезли в научно обръщение. Благоприятната за историческо изследване ситуация е основание развитието на Лагаш често да бъде ползвано за образец на процесите в Южна Месопотамия (Двуречието) през доакадския период и особено за последния му етап - т. нар. Раннодинастичен период IIIб, от средата на III хил. пр. н. е. до налагането на акадското господство в района от династията на Саргон през XXIV в.

пр. н.е.2

През Раннодинастичен период IIIб в Лагаш управлява династия, чието начало поставя енси/лугал Урнанше. От деветте управника в нея, първите шест са Урнанше и неговите потомци. За фрагментарно документираните политически процеси от доакадски Шумер е рядък шанса, който дават изворите от Лагаш - налице е уникално количество, над 370, царски надписи на девет последователни управника на патесиата. Още повече, че от времето на последните трима - Енентарзи, Луталанда и Урукагина³ - произхожда голямо количество паралелни стопански документи, предимно от храмовия архив на местната богиня, съпругата на лагашкия покровител Нингирсу - Баба (dba-ba6)⁴. Въпреки благоприятните за изследователя условия, интерпретацията на сведенията в изворите е ограничена от липсата на относително датиране на отделните царски надписи по годината на управление на титуляра в тях (което е налице в стопански документи от времето на последните управници) и от отсъствието на срещаните по-късно датиращи формули. С това ограничение, детайлизирането на поне основните прояви, етапи и сфери от дейността на конкретния управник във времето и връзката им е затруднено или недостъпно начинание.

Описаният проблем на проучванията е с изразена валидност за Урнанше. Но управлението му в Лагаш е особено важно и интересно за изследване, защото както личи след него, именно той начева и създава условия за стабилно функциониране на института на управника и устойчива династична приемственост в патесиата. Това изисква да бъде открит подход, чрез който във възможната степен се изгради убедителна съотносителна хронологическа стратификация на известните 52 негови царски надписа. 13 резултат ще се създаде стратифицирана система от съдържащите се в надписите сведения, която ще представи управленческите инициативи и поведение на Урнанше във времето, в причинно-следствената им връзка и зависимост. Така обектът става достъпен за широко проучване.

Към настоящия момент са налице 52 царски надписа на Урнанше⁵ - засвидетелстван в тях като енси (ensi) и лугал (lugal) на Лагаш. Според мястото на откриването им те се обособяват така⁶: от Гирсу (Тело) 47 броя - Urn. 1-30, Urn. 32-39, Urn. 42-49, Urn. 52; от Лагаш (Тел ал Хиба) 2 броя - Urn. 50-51; от Ур - Urn. 40; с неустановен произход 2 броя - Urn. 31 и Urn. 41. Отбелязаната липса на относителна датировка в надписите затруднява задълбочената им интерпретация. Урнанше е представян в историографията рутинно като изтъкнат организатор на строителни начинания, без да се регистрира особена политическа и социална динамика при управлението му⁷. Състоянието на представите за властването на Урнанше и историческото му значение може да бъде определено като аморфно. То се дължи на отношението към изворите. Надписите на Урнанше се разглеждат като аморфно цяло, съдържащо сумарна информация за независими помежду си събития и факти. Необходим е друг подход, при който текстовете се осмислят като информационен комплекс, съставен от дискретни, разслоени във времето носители (надписи). Във вид на такъв информационен комплекс

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

сведенията за Урнанше стават сведения за единен, разгърнат във времето процес, а не за компактно събитие или явление. Отделните паметници отразяват моменти от него. Без да се установи тяхната поредност, не е възможно те да отразят процеса като движение, промяна, последователност, цялост. За осъществяването на комплексен подход първо трябва да се уточни съществен критерий (или критерии) за установяване последователността на надписите. Така комплексът извори ще бъде определен в неговата локална и хронологическа връзка, отношения, единство.

В търсенето на критерий за стратифициране на надписите на Урнанше трябва да бъде отчетено, че за разлика от други управници при него е неприложим такъв, основан на развитието в титулатурата му, защото само в един текст е регистриран с титла енси, а във всички останали - с лугал⁸. Външнополитическите му прояви - война (войни), търговски операции чрез Дилмун, строително начинание в Ур (?) - са посочени в ограничено количество текстове и не кореспондират с целия комплекс. Развитието на семейството на Урнанше е регистрирано в пет текста върху известните "семейни релефи" (Urn. 20,21,22,23, 50), но видимо в тях не са регистрирани точно фазите на това развитие, а и останалата съдържа информация не е достатъчна за постигане на поставената цел. Относително краткото време за формиране на разглежданите извори - управлението на Урнанше - не създава нужните условия, към надписите убедително да бъде при-

ложен палеографски критерий. Практически липсва изразена тенденция в развитието на

графичната система.

Основната дейност на Урнанше, регистрирана в надписите, е строителната. Следователно, тази водеща съдържателна характеристика е необходимата най-широка база при уточняването на убедителен, устойчив критерий за анализа на съотносителната последователност на надписите. Всеки от тях обаче, имал различно предназначение и повод за създаване, което се е отразило и в съдържанието - напр. посветителен, отбелязване строеж на конкретен обект, във връзка с определен култов акт и пр. Надписите не представят в проста последователност нарастващия обем резултати от строителните начинания на лугала на Лагаш. От това следва, че критерият не може да бъде прост количествен, а ще е сложен аналитичен продукт, който ще се развива последователно. За начало трябва да се уточни отделен, значим, основен вътрешен критерий в строителната дейност. Чрез по-нататъшното съотнасяне с неговото състояние и прояви ще бъде изследвана другата строителна практика. В резултат ще се формира цялостна система на последователност в строителната дейност на Урнанше. Съдържаната в надписите друга информация оформя в паралелна схема на последователност редът на останалите начинания и прояви в практиката на Урнанше. Условията, нужни за изследване на управлението на Урнанше в Лагаш като процес стават изпълними.

Основен критерий с необходимите качества може да бъде открит посредством надпис Urn. 51 *. Това е тържествен, капитален царски надпис. Нанесен е върху каменна стела с две лица: на аверса са изброени множество култови и граждански строежи, и новонаправени статуи на местни божества; върху реверса се съобщава за голяма военна победа (победи) на Урнанше над Ур и Ума - единствено сведение за това събитие в изворите. Съчетанието на обобщени сведения за строителните и военните постижения на Урнанше в един паметник, го прави уникален по характер и изисква специално внимание към съдържателните особености.

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

Urn. 51 не е рекапитулация на цялостната дейност на Урнанше, а само на тази до момента на съставянето му. В него не са изброени всички известни строителни начинания (дори не всички от големите), както и други важни постижения на лагашкия управник (напр. отвъдморската търговия). Съдържанието на аверса не е кратка сводка, а цялостен списък на съществените постижения, за чието изчерпване подсказват останалите незапълнени с текст колона и половина в края на полето. Сред "пропуснатите" важни строителни начинания на Урнанше впечатлява отсъствието на култовия център на Лагаш - Храмът на Нингирсу (é-dnín-gír-su), за който от други надписи знаем, че Урнанше проявил грижа (изразът *tu-dú* = "той построи"⁴ трябва да се разбира не само номинално, като нов строеж, а и като ремонтира, обнови, разшири, прояви грижа - в широк смисъл, защото редица сгради, вкл. Храма на Нингирсу, са засвидетелствани и преди Урнанше). Отсъствието на осъществена и съответно посочена грижа за "домът" (е) на главния лагашки покровител, който освен това има и водеща функция на воин (локален образ на Нинурта), в тържествен надпис бележещ и внушителен военен успех, е значим факт за периодизиране на строителните начинания на Урнанше. В разглеждания надпис е изтъкната проявена от Урнанше грижа за главните храмове на други лагашки божества - напр. храмовете на Нанше, Гатумду, Нинмарки. "Отчетена" е съпричастност и към култа на Нингирсу - водещо място в текста заема съоръжаването на Багара (*ba-gará*), посочени са строежите на Светилището на Гирсу (*èš-gír-sú*) и Тираш (*ti-ra-áš*). Освен че в други текстове Урнанше сочи строежа на é-dnín-gír-su, съществуването на храма е известно дълго преди него - той е посочен в текста от плочката известна с наименованието "Фигурата с перата"¹⁰ и надписа на Месалим от Гирсу¹¹. Но, оказва се, въпреки широко изразената съпричастност към култа на Нингирсу, Урнанше "пропуска"⁴ в обобщаващия си надпис да посочи, че е "построил" храма му. Най-убедителното обяснение на този факт е, че към момента на създаване на Urn. 51 лугалът на Лагаш все още не бил предприел строителното си начинание в Храма на Нингирсу, главния храм на патесиата Лагаш, разположен в Гирсу (Тело). В противен случай, приносът идеше да е оповестен на първо място в текста, каквато е практиката във всички надписи с негово участие.

За да бъде затвърдено направеното заключение, трябва да се разгледа и оцени чрез надписите на Урнанше изказаното от Андре Паро предположение за идентичност на Храма и Светилището и изтъкнатото от Адам Фалкенщайн уточнение, че известните при Урнанше обекти *èš-gír-su* и *é-dnín-gír-su*, по-късно при Енанпатум I са представени с храмовото име *é-ninpu*¹². Възниква въпросът не е ли възможно още при Урнанше това да са две наименования на един култов обект?

Формалните и съдържателните особености в надписите на Урнанше позволяват да се направи разграничение между двата култови обекта, с което локализираният основен критерий за стратифициране на разглежданата група извори става приложим. Светилището на Гирсу (*èš-gír-su*) е култово съоръжение (постройка), посветено на Нингирсу. През целия Раннодинастичен период то се споменава само при Урнанше и не се среща в царски надписи или други извори преди или след него. Светилището е имало някакво особено важно значение за Урнанше, защото е най-често изтъквания от него

строеж - в 27 от 52-та надписа, а в Urn. 49 и Urn. 39 е описано построяването и свързаните с него свещенодействия. Светилището на Гирсу се появява отново в извор еднократно едва при Гудеа в Химна за строежа на Храма на Нингирсу. Пасажът в Химна не е съвсем ясен, но не дава основания в èš-gír-sukī да се вижда синоним на é-ninnu¹³.

Означаването на култови обекти с èš (= светилище¹⁴) и é (= дом, храм¹⁵), бележи функционалните и ранговите им особености: é - съчетава разбирането на храма като дом на божеството и съответно център на култа му; èš - изразява локална проява на този култ. Възприетото по-късно в академичния език широко значение на èš¹⁶ не е основание то да бъде прилагано ретроспективно в оригиналната му езикова среда и интерпретира- но като "храм"¹⁷. Поне при Урнанше и наследниците му, както е видно от надписите им, няма практика за заменяемост и еднозначност между é и èš.

В царските надписи от Лагаш с èš се означават "тръстикови светилища"¹¹ свързани изключително с локални прояви на култа към Нингирсу¹⁸. Локалният характер на Светилището на Гирсу личи от текста на Urn. 25. В надписа са изброени строежи на култови сгради, като паралелно са посочени изготвени статуи на божества резидиращи в съответния храм или светилище. След èš-gír-su е посочена статуята nadšul-šá-ga (там, 2:4-6)

- синът на Нингирсу. Възможно е, за разлика от Храма на Нингирсу, Светилището на Гирсу да е било център на локалния култ към семейството на Нингирсу.

От сведенията в изворите се долавя и друго съществено различие между Храма на Нингирсу и Светилището на Гирсу. Вече беше отбелязано, че несъмнено Храмът е съществувал дълго преди Урнанше. За разлика от него, по всичко личи, че Урнанше построява из основи Светилището (съгласно Urn. 39 - тухлени), като извършва и необходимия ритуал свързан с новото строителство¹⁹ (срв. Urn. 49).

В надписите на Урнанше е проявена ранговата неравностойност между é-dnín-gír-su и èš-gír-su. Във всички текстове с участието на Храма на Нингирсу той е посочван само на първо място сред другите начинания на Урнанше, докато Светилището на Гирсу само в два случая от 27-те му споменавания е на първо място и обикновено е предхождано от Храма на Нанше²⁰. Видимо храмовете на Нанше и Нингирсу превъзхождат рангово Светилището на Гирсу в надписите, въпреки голямата значимост на Светилището за Урнанше.

Храмът и Светилището явно се различават не само по обозначената им рангова принадлежност, но и по характера на наименованията си. Името на Светилището - èš-gír-su, е производно на топонима gír-sukī. В него липсва пряко посвещение на Нингирсу (= "Господаря на Гирсу"). Храмовото име é-dnín-gír-su е теофорно на Нингирсу, то е производно на теонима dnín-gír-su, подчертано и с детерминатива за бог.

Изтъкнатите наблюдения дават основания да се твърди, че в надписите на Урнанше са налице различни обекти свързани с култа към Нингирсу. Център и "дом" на божеството е храмът му - é-dnín-gír-su. Светилището на Гирсу - èš-gír-su - е център на локален култ, може би свързан със семейството на Нингирсу²¹.

Накрая трябва да бъде отбелязана още една особеност в отразяването на Храма и Светилището в надписите на Урнанше - те никъде не са посочени заедно. Възможни са различни интерпретации на факта. Най-убедителна обаче ще е такава, основана на цялостния стратифициран изворов комплекс. Разполагането на изворите във времевата им последователност ще разкрие линия, логика в поведението на Урнанше.

Отношението на управника към двата култови обекта е по-сложно от пряко

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

регистрираното в надписите. То е "процеп", през който прозира едно основно, много важно и трудно доловимо в изворите отношение между водещите патесиатни властови центрове - светския енси или лугал и жреческия, на елитното жречество на местното централно божество. На този етап, независимо от причината, посочването или отсъствието на Храма на Нингирсу се явява съществен критерий за относителното време на съставяне на голяма част от надписите - до "строителството" на Храма или след това.

В полза на посоченото уточнение на А. Фалкенщайн може да се приеме, че по-късно Храма и някои светилища (вкл. ès-gír-su) получават общото наименование é- nínpu (Храма на петдесетте), свързано напр. с обединяването им под общо подчинение. Но, към времето на Урнанше, за Храма на Нингирсу и Светилището на Гирсу може да се твърди, че били отделни, рангово неравностойни обекти свързани с култа към Нингирсу - богът-господар на общината Гирсу и главен покровител на патесиата Лагаш. Съпричастието на Урнанше към тези центрове и фаворитизирането през определен период на Светилището е важна податка за анализа на управлението му.

Капиталният характер на Urn. 51 и отсъствието от него на отразена строителна дейност на Урнанше в Храма на Нингирсу, за разлика от посочената такава за други обекти свързани с култа към лагашкия покровител, е сериозно основание да се приеме, че този надпис изброява всички значими строителни инициативи на лугала на Лагаш до войната с Ур и Ума (още по-точно - до изготвянето на паметника след войната). Надписът е създаден в някакъв момент от управлението на Урнанше, но видимо преди края му. Ако бъде уточнен най-ранният надпис, ще се оформи един голям период от управлението на Урнанше - от началото му до войната, който ще се разграничи от другия, покъсен - от войната до края на Урнанше. По-нататък периодите могат да бъдат уточнени и стратифицирани вътрешно.

Сред надписите на Урнанше с най-голяма убедителност за първи по време може да бъде определен Urn. 50. Той е публикуван неотдавна и обработката му не е осъществена в цялост²². Представява семеен релеф, подобен на известните други четири такива на Урнанше. Особеностите на този обаче, ясно го открояват: само тук е изобразена и назовавана съпругата на Урнанше - Менбараабзу; само тук управникът е придружен от едно свое дете - Нинусу, което не се среща в другите семейни релефи; само на този релеф Урнанше не е съпроводен от външно на семейството лице - служител или жрец; само тук Урнанше е засвидетелстван с титла енси, при това е представен с нея трикратно в ограничения по обем текст; само тук ib-gal е посочен самостоятелно, изглежда като единствен осъществен до момента обект. Ибгал е важно светилище на Инанна²³. Култът към нея не бил най-популярния в Лагаш²⁴. Възможно е строителното начинание на Урнанше да било свързано с отношението, което вероятно имал Ибгал към инвеститурата на властта на управника в патесиата²⁵. Изтъкнатите особености и сведения в Urn. 50 са основание да се твърди, че това е най-ранният надпис на Урнанше. В него титулатурата, приближената служебна знат, семейството и строителната дейност на Урнанше са регистрирани в най-неразвития им вид.

По-нататъшната обработка на текста едва ли ще промени това негово определяне. Вече става възможно да се допусне, че всички надписи, в които е посочен Ибгал и

другите строежи известни от Urn. 51 са изготвени в периода от началото на управлението на Урнанше до войната с Ур и Ума. Следващата фаза в стратифицирането на царските надписи на Урнанше е да бъде уточнена последователността на текстовете, отнасящи се към този период. Споменаването на Ибгал в очертаната група надписи не е постоянно и трябва да се издирят допълнителни критерии. Това не може да стане чрез надписите, в които е посочен отделен строеж (напр. Urn. 2-7,9-17,19,39). С по-обобщаващ характер се открояват Urn. 25,26,27,28, 30,35,51. Сред тях е особен Urn. 26. В него са посочени само два строежа на култови сгради: ès-gír-su и é-dnin-MAR.KI. Същевременно, този надпис има характер на рекапитулация за реализираните начинания на Урнанше до момента на съставянето му. Освен светилището и храма, се изброява изготвянето на четири статуи на богове (dšul-ša-ga, (d)gú-šu-du8, dkindá-zi, dlama-šita4-e), прокарването на четири канала (a-a-suhur, den-líl-pa-da, súr-du7-gim-du, nin-ba-rá-REC 107) и един ров (e-tir-sig). В края на текста е декларирано, че Урнанше се подчинява на заповедите на Нанше (там, 5: 5-6), но въпреки това, той не може да се похвали с изготвяне на статуя на Нанше или с "построяването" на нейния храм. Богинята е посочена в надписите му двукратно като "могъщата господарка" (Urn. 25, 2: 2; Urn. 34, 5: 1), а храмът ѝ фигурира в останалите обобщителни надписи от периода най-често на първо място. Явно към времето на създаване на Urn. 26 лугалът на Лагаш още не бил "построил" Храмът на Нанше, нито пък изготвил статуята на богинята за него. Изложените съображения позволяват времето на изработване на Urn. 26 да бъде определено между появата на Urn. 50 и Urn. 51. Следователно, по-късно от Ибгал и преди Храма на Нанше са построени Светилището на Гирсу и Храма на Нинмарки. Надписите на Урнанше не предлагат по-нататъшна възможност да се аргументира предположение за последователността на прокопаването на изброените ров и четири канала (възможно е да са били просто разширени, възстановени), нито пък за изработването на четирите статуи. Текстовете на Urn. 2-7,9-17,39 осведомяват само за строителството на Светилището на Гирсу и това ги прави близки до същото сведение в Urn. 26. Надпис Urn. 39 се откроява в групата, защото не е върху посветителен или възпоменателен предмет, а върху по-представителна стела. Въпреки че на нея са останали неизписани част от колона 2. и целите 3. и 4., Храмът на Нинмарки не е посочен. Този храм не може да бъде ползван като критерий за строителната дейност, защото посочването му не е често и устойчиво в надписите. Все пак, формалните особености на Urn. 39 позволяват с по-голяма степен на условност да се предположи, че строежът на Светилището на Гирсу е по-ранният от двата, а надписи Urn. 2-7, 9-17 и особено Urn. 39 го отразяват непосредствено, т. е. те предхождат Urn. 26. По-нататъшното уточняване на хронологическата последователност в царските надписи на Урнанше от "довоенния" период е с изразена условност, която произтича от трудното локализиране на устойчиви междинни критерии. Въз основа на досегашните резултати в периода между Urn. 50 до Urn. 51 могат да бъдат отнесени още надписите Urn. 25,27,28,30 и накрая обобщителния Urn. 51. Общото между тях, освен отсъствието на Храма на Нингирсу, е че във всички на първите две места е изтъкнато построяването на èš-gír-su и é-dnanše. Устойчивото участие на Светилището на Гирсу (локален обект на Нингирсу) и Храмът на Нанше е проява на мястото на техните обитатели в лагашкия пантеон. След като, доколкото позволяват източниците, беше уточнена относителната хронология на построяването на Светилището на Гирсу, на този етап интересът ще бъде

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

насочен към участието в надписите на Храма на Нанше, съпътстващите го сведения за грижи за култа на богинята и за друга строителна дейност. Известните като цяло в откритата група надписи между Urn. 26 и Urn. 51 новопостроени обекти са изброени в най-съкратен обем в Urn. 27. Тук, като нови строителни начинания на Урнанше, са посочени *é-dnanše*, *abzu*, *é-dam* и каналът *dnin-gír-su-pà-da*²⁶. Отсъствието на споменати вече в Urn. 26 обекти не пречат за съотнасянето на Urn. 26 и Urn. 27, защото направените статуи, канали, ровове и дори стената на Лагаш, не присъстват устойчиво във всички обобщителни текстове, за разлика от култовите средища на Нингирсу и Нанше. Посредством този критерий като следващ надпис може да бъде определен Urn. 30. В него са посочени всички култови сгради известни вече от Urn. 50,2-7,9-17, 39,26,27 (не е отразено друго строителство), но и две, които се явяват за пръв път: *ki-nir* и *ba-gará*²⁷. Относително високият престиж на Багара (честотата на посочване е равна на тази на Храма на Нингирсу - по осем пъти, като това в Urn. 51 е детайлно) и отсъствието на обекта в разгледаните вече надписи, аргументира убедително такова съпоставително разположение на Urn. 30.

Като най-вероятен следващ по време надпис, трябва да бъде оценен Urn. 25. Той повтаря сведенията от предходните, но съдържа и допълнителни. По характер Urn. 25 е капитален надпис, обобщаващ култовото строителство в Лагаш до неговото създаване. Посочени са два нови строежа - *é-dgá-tum-du*¹⁰ и *ti-ra-àš*, и са изброени шест статуи на божества. В текста се откроява отношението към Нанше - назована е "могъщата господарка", наред със сведенията за изработване на нейна статуя (изглежда за храма). Прави впечатление, че след редица култови сгради са посочени статуи на богове, които вероятно резидирали в тях.

Основанието след Urn. 25 да се предложи фиксиране мястото на Urn. 28 е, че след изброяването на постигнатото вече, в него се сочи построяването на *ká-ME*. Една от възможните интерпретации на *ká-ME* като "Портата на ME"²⁸, обвързва този надпис със сведенията от Urn. 51 за построяване на крепостни стени на Лагаш. Следователно, би трябвало Urn. 28 непосредствено да предхожда Urn. 51.

Надпис Urn. 51 в съдържателно отношение е най-представителния от царските надписи на Урнанше. Тук основен интерес представлява "строителната" му част (авер-са). В нея обобщено е представена реализираната до момента строителна дейност на Урнанше - изброени са всички сгради и статуи известни от разгледаните вече надписи (от статуите са пропуснати само тези на *dnanše*, *dgá-tum-du*¹⁰, *dlugal-URU X KÁR*). Ново е сведенията за статуя на Нинмарки. По-неясен е въпросът с посочените нов канал край Багара и ровът Пасаман (който може би има отношение към стените на Лагаш, ако се съди по мястото му в текста). Тяхната локализация е проблематична и е твърде възможно да представляват други наименования на вече посочени обекти.

Отразеното в надписа построяване на *nin-gar* не е първо споменаване на обекта, защото той е тъждествен с известния от Urn. 19 *šeš-gar*²⁹. На това основание може да се приеме, че Urn. 19, посветен само на *šeš-gar*, е отразил непосредствено строежа и този надпис предшества рутинното отбелязване на обекта в Urn. 51, но е след Urn. 28.

Съобщението в Urn. 51 за построяване на крепостни стени на Лагаш изисква внимание. В пасажа отсъства локалният детерминатив *KI*, което поставя под въпрос разположението им. Така е и при другите им две споменавания в Urn. 24 и Urn. 34. При Урнанше детерминативите все още не са утвърдена практика в писмената система и случаят не е изключение³⁰. Не става ясно дали стените са на селището Лагаш, на обосо-

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

бена негова част (напр. "Свещения град"), или на район от патесиата Лагаш. Ако факта бъде сравнен със сведението на Еаннатум за строеж на *bàd-lagaški* и това на Урукагина за *bàd-gír-súki* 31, по-вероятното тълкуване е, че Урнанше изгражда стени на селището Ла-гаш.

Към довоенния строителен период могат да бъдат отнесени още надписи Urn. 35, 41, 49. Относителното им разполагане спрямо другите от периода е затруднено от отсъствието на достатъчно ясни критерии за това. Принадлежността на надписите към този период произтича от факта, че в тях няма съобщения за строежи и дейности, които са характерни за следвоенните текстове. С висока степен на условност може да се допусне, че Urn. 35 е създаден между Urn. 25 и Urn. 28, защото в съкратен вид повтаря сведенията от Urn. 25, но пропуска *ká-ME* от Urn. 28. Надпис Urn. 41 е посветен на Нингирсу и съобщава само за построяването на Тираш. Това го прави близък по време на Urn. 25. Особеният характер и съдържание на Urn. 49 не са обект тук. Частно сведение в него е съществуването на *engur*, светилище или храм свързан с култа към Енки и Нанше³², който се среща само в този текст на Урнанше и не може да е датиращ критерий. Демонстрираният ритуал по повод строежа на Светилището на Гирсу е основание да бъде предложено отнасяне на Urn. 49 към времето на Urn. 39 и Urn. 26, а дори и преди тях.

Отразената в разгледаните надписи на Урнанше строителна дейност от довоенния период позволява да бъде предложена следната сумарна поредност в изготвянето на паметниците: Urn. 50, 2-7*, 9-17*, 49*, 39*, 26, 27, 30, 25, 41*, 35*, 28, 19*, 51. (Базовите надписи за предлаганата реконструкция са подчертани; отнесените с повишена условност на точното място са отбелязани със знака "*"; останалите не са открити графично).

Съгласно изложената поредност на надписите, строителната дейност на Урнанше от довоенния период може допълнително да бъде стратифицирана и формализирана в шест етапа. Резултатите са организирани в приложената Таблица I.

Следващия период от строителните начинания на Урнанше може да бъде уточнен чрез група надписи, която се обособява от една страна посредством наличието в тях на реалии от довоенния строителен период, а от друга - от продължаващото отсъствие на Храма на Нингирсу. Същевременно те предлагат сведения за нови, неизвестни от Urn. 51 и разгледаните вече текстове, строежи и престижни инициативи на лугала на Лагаш. Посредством изтъкнатите критерии тази група надписи се формира от Urn. 24, 29, 31, 32, 33, 46. За базов в нея може да се определи Urn. 24. Той е най-представителния в групата. Нанесен е върху каменна плоча. Съдържа акцентите от предвоенния период, но и редица нови начинания на Урнанше, като и тук е пропуснат Храма на Нингирсу. Обобщителният характер на Urn. 24 позволява той да бъде ползван като основа за стратифициране на дейността на Урнанше за очерталия се период след войната, но преди строителството на Храма на Нингирсу.

Като най-ранни за периода се очертават надписи Urn. 29 и Urn. 31. Особеното в тях е, че са почти идентични по съдържание и редакция, и назовават един непосочен още обект - *é-PA*. Към двата надписа трябва да се отнесе и Urn. 33, в който въпреки различната редакция на довоенното строителство е посочен също само един нов строеж - *é-PA*.

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

Различен характер има надпис Urn. 32. Откроява го фактът, че в него не е посочен никой от големите храмове на лагашки божества - напр. на Нанше, Нинмарки, Гатумду. Той може да бъде определен като списък на местни светилища, но впечатлява отсъствието на Светилището на Гирсу. Важен факт в текста е отбелязаното ново строително начинание - a-eden, също локално светилище. На основание това ново сведение, Urn.

32 може да бъде разположен непосредствено преди Urn. 24.

Надпис Urn. 24 изпъква в очертаната група формално и съдържателно. Към основните резултати от довоения строителен период той добавя новите начинания на лагашкия лугал - é-PA, a-eden, статуята на ès-ir (dès-ir-nun33), канала a-REC 107.

Съществен аргумент за отнасянето на Urn. 24 в края на периода, освен обобщителния му характер, е важното съобщение за започнала успешна търговия (?) опосредствана от Дилмун. Чрез кораби на Дилмун Урнанше доставя дървесина в Лагаш. Urn. 24 съдържа и важна косвена информация. В по-голямата част от текста е описана широката грижа на Урнанше за богинята Нанше: изтъкнато е изграждането на храма, статуя, канал; съобщава се за избор на "съпруг" за Нанше. На този фон прави впечатление нехарактерното за разглежданите до момента надписи на Урнанше отсъствие на известните от преди локални светилища на Нингирсу и особено на Светилището на Гирсу. Всъщност, двата упоменати и известни от преди обекта са свързани с култа към Нанше, а от двата нови само a-eden е свързан пряко и несъмнено с Нингирсу³⁴. Това "пренебрегване" на Нингирсу, непосредствено преди построяването и постоянното присъствие на Храма на Нингирсу в надписите, е важен белег, но може да бъде интерпретирано обективно само в цялостния стратифициран комплекс извори от Урнанше.

Към разглеждания период може да се отнесе и Urn. 46. Той съобщава за търговска операция чрез Дилмун и това го прави хронологически близък до Urn. 24.

Съпътстващият текст е разрушен. Надписът е нанесен върху каменна лъвска глава, а наличното съдържание е центрирано около операцията с Дилмун. Може да се допусне, че ностелят и самият текст на надписа носят експресивност, породена от непосредствената близост на отразеното важно събитие. Това обаче е единственият аргумент да се предложи отнасяне на Urn. 46 преди обобщаващия текст на надпис Urn. 24.

Отново, въз основа на отразената строителна дейност на Урнанше за очерталия се втори неин период - между войната с Ур и Ума и строежа на Храма на Нингирсу, може да бъде предложена сумарната последователност на надписите отразили периода: Urn. 29=31,33*, 32*, 46*, 24. Urn. 29 и Urn. 31 не се поддават на съотнасяне помежду си. Базов е Urn. 24.

Очертаната поредност на надписите прави възможно открояване втори строителен период от дейността на Урнанше да бъде стратифициран на три строителни етапа. Резултатите са организирани в приложената Таблица II. (Към таблицата трябва да бъде уточнено, че за разграничаване на етап 9. критерий не е толкова строителната дейност - канал и статуя, колкото реализираната операция за доставка на дървен материал по море. Поради това е отчетен и надпис Urn. 46).

Основният критерий за дефиниране на трети строителен период в дейността на Урнанше е съобщението в група текстове за "построяване" на *é-dn̄in-gír-su* (Храмът на Нингирсу). Вече беше обърнато внимание на смущаващото отсъствие на Храма в капиталния надпис Urn. 51. Този факт добива още по-голямо значение при допълнителна статистическа съпоставка. В царските надписи от Урнанше до Урукагина култът към Нингирсу е регистриран като най-популярния в Лагаш³⁵. Нингирсу има водещо място и в 52-та надписа на Урнанше, но изключително посредством локалните светилища - Светилището на Гирсу (27 споменавания) и Багара (8 споменавания). От общото количество посочени храмове, светилища и други строежи на Урнанше, с осемте си споменавания Храмът на Нингирсу се нарежда на 7-8 място наред с Багара. За сравнение - в двукратно повече надписи е изтъкнат Храма на Нанше, в 16.

Храмът на Нингирсу е особено престижен строеж. В осемте текста с негово участие той неотменно е изтъкнат на първо място, непосредствено след името и титлата на Урнанше. Фактът на ограниченото му демонстриране в цялостния комплекс надписи най-реалистично може да бъде обяснен с късното осъществяване на "строежа" от Урнанше. Това "закъснение" детерминира ограничения брой надписи отбелязващи Храма. Въпросът доколко това забавяне е случайно явление или мотивирано поведение на Урнанше не стои сега.

Храмът на Нингирсу е налице в надписи Urn. 8,20,21,22,23,34,36,37. Между тях с най-големи основания за базов, чрез който може да се стратифицира периода, трябва да се посочи Urn. 34. Текстът на този надпис има качествата на рекапитулация за строителната дейност на Урнанше. Посочени са десет известни вече култови строежа, но и два нови: *é-dn̄in-gír-su* и *abzu-bàn-da*; отново се съобщава за прокопаването и пускането на вода по канала a-REC 107 в чест на *dn̄anše* и за изготвянето на нейна статуя; отново е отбелязано изграждането на стените на Лагаш и доставката на дървен материал с кораби на Дилмун. В разглеждания текст е впечатляващо отклонението от обичайния стил, в което изглежда е описано тържеството в чест на завършване на строителните работи по Храма на Нингирсу (Urn. 34, 3: 7-10)³⁶.

Сведенията от Urn. 34 създават условия за водещ критерий при стратифицирането на посочената група текстове да бъде използвано участието в тях на двата нови строежа: *é-dn̄in-gír-su* и *abzu-bàn-da* (Малкия абзу³⁷). На пръв поглед изглежда възможно непостоянното участие в текстовете на отвъдморската търговия също да бъде предложено за датиращ критерий. Това обаче не се съгласува със ситуацията и сведенията от разглеждания вече надпис Urn. 24. Операцията по транспортиране на дървен материал към Лагаш с кораби на Дилмун, макар и съществен факт от дейността на Урнанше, има особено участие в разглежданата група надписи. Този факт отсъства в Urn. 8 - надпис посветен само на строителството на Храма на Нингирсу; отсъства и в два от четирите "семейни релефи" (Urn. 21, 22), но за отбелязване е, само от тези, които имат по три текстови полета - в другите два релефа (Urn. 20, 23), с по четири текстови полета, сведението е налице. Очертава се извода, че в Urn. 8, 21, 22 поради кратката редакция на текстовете снабдяването на Лагаш с дървен материал е изместено от по-важна за Урнанше информация - за актуални и престижни строителни начинания, за семейното му обкръжение и приближената служебна знат. Изтъкването на факта на търговската операция не би могло да бъде сигурен критерий в стратификацията на текстовете. Такъв критерий не могат да бъдат и сведенията за семейството на Урнанше и за придружаващите го служебни лица от "семейните релефи". Тяхното участие в

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

релефите не създава условия да се изгради обоснована система за хронологическата им последователност. Вниманието изисква обстоятелството, че от децата на Урнанше изпъкват синовете му Лугалезен и Акургал (посочени и в четирите рельефа), а от службабната знат - виночерпецът Анита (посочен в три рельефа, а в Urn 23 името на изобразения виночерпец е разрушено). Като се има предвид, че Урнанше е наследен от Акургал, се оказва твърде възможно участието в рельефите да е свързано най-вече с легитимирането на династичната приемственост и йерархията сред службабната знат към края на властването на Урнанше.

Безусловно високият авторитет на Храма на Нингирсу и проявената особена престижност на Малкия абзу са съществени основания тези обекти да бъдат възприети за водещ критерий при стратифицирането на съдържащите ги надписи. Малкият абзу е посочен в три от четирите "семейни рельефа" (Urn. 20, 22, 23) и в още два надписа (Urn. 34, 37). Впечатлява факта, че в същите текстове отсъстват важни местни храмове - на Нинмарки и Гатумду. Открилото се по този начин високо относително значение на Малкия абзу дава основание групата надписи от периода, в който обекта не е посочен - Urn. 8, 21, 36 - да бъдат определени за по-ранни от тези, които го съдържат. Отсъствието на Малкия абзу особено изпъква в Urn. 36, където са изброени голяма част от строителните начинания на Урнанше. Причисляването на Urn. 8 и Urn. 21 към тази група е условно, тъй като в текста им е посочен само строежа на Храма на Нингирсу.

Друга, следваща по време група оформят надписите с участието на Малкия абзу, като дори в Urn. 20 и Urn. 23 той е представен непосредствено след Храма на Нингирсу, изпреварил по този начин водещия преди Храм на Нанше. По-скромната позиция на обекта в Urn. 22 е основание да се допусне по-късното оформяне на този паметник. Формалната близост на Urn. 22 с Urn. 20, 23 и отбелязаната редакционна особеност доближаваща го до Urn. 37 и Urn. 34, позволяват да бъде определен за междинен. По-нататъшното детайлизиране на групата надписи отразяващи третия строителен период в дейността на Урнанше не може да открие убедителни критерии. Сумарната им последователност може да бъде предложена в следния ред: 8*, 21 *, 36,20,23,22*, 37*, 34. Съотнасянето на Urn. 20 и Urn. 23 е проблематично.

Предложената поредност позволява да бъдат уточнени още два етапа в строителната дейност на Урнанше, принадлежащи към третия му строителен период. Резултатите са организирани в приложената Таблица III.

За да бъде оформена в цялост съотносителната стратификация на надписите на Урнанше, трябва да се разгледат и редица надписи, които не съдържат достатъчно сведения за прякото им отнасяне към определен период или етап от строителната дейност на управника. Тяхна обща особеност е краткото им съдържание и фрагментиран вид. Все пак, на този етап е възможно да бъде установен поне *terminus post quem* за голямата част от тях в системата на досегашните резултати.

Urn. 1,42,43,45 съдържат само титлата на Урнанше. Доколкото няма сведения той да носи титлата "енси" след "лугал", то те трябва да бъдат отнесени след Urn. 5038.

Urn. 47 и Urn. 48 са посветителни към Баба, а Urn. 18 съдържа единственото сведение за *é-tar* - култово средище на Баба в Гирсу³⁹. Редакционното сходство между Urn. 47 и Urn. 48 позволява и двата да бъдат отнесени след Urn. 50, на основание титлата на

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

Урнанше. Същото важи и за Urn. 18. Връзката на трите надписа с култа към Баба може би отразява и хронологическата им близост.

Urn. 40 трябва да бъде отнесен във времето след Urn. 51, или съвсем малко преди него. Основания за това дават: първо, че надписът произхожда от Ур; второ, произходът на надписа позволява да се мисли, че той е свързан с отношенията Лагаш - Ур, а в контекста на събитията и с отношенията Лагаш - Ума. Възможно е ровът (каналът) Дасал (Едасаламарту) да се разглежда като укрепително мероприятие⁴⁰ в навечерието на войната или като затвърждаване на резултатите от нея срещу Ума⁴¹; трето, в зависи- мост от това, коя от двете предложени с еднаква убедителност в литературата интерп- ретации на повреденото в текста име на храм ще се приеме, могат да се изтъкнат различни аргументи за датиране: ако то е é-ds[ú-en]⁴², т. е. на главното божество от пантеона на Ур, налице ще е аргумент за отнасяне на надписа след войната, ако пък се приеме, че храмът е на Нингирсу, т. е. реставрацията: [nin-gír]-sú⁴³, то датата на надписа е след началото на третия период от строителната дейност на Урнанше, което също е след войната. Следователно, независимо от точната локализация и функция на рова Дасал и името на посочения в Urn. 40 храм, датирането на надписа е след войната.

Надписи Urn. 44 и Urn. 52 са повредени, но редакционният им маниер е идентичен с този на началото на Urn. 35 и Urn. 41, в което е основанието да се предложи отнасяне- то им към първия период от строителната дейност на Урнанше.

Надпис Urn. 38 не е публикуван.

Съотносителната времева стратификация на надписите на лугала на Лагаш Урнан- ше, основана на критерии от строителната му дейност и анализирана до тук, позволява да бъде предложена следната им обща поредност: Urn. 50, (1,42,43,45,47,48,18), 2*-7*, 9*-17*, 49*, 39*, 26,27,30,25,41 *, 35*, (44,52), 28,19*, 51, (40), 29,31,33*, 32*, 46*, 24,8*, 21 *, 36,20,23,22*, 37*, 34. (Както до тук, базовите надписи са подчертани, нанесените с повишена условност са отбелязани със знака "***", а другите са посочени без графично открояване; надписите отнесени само съобразно terminus post quem са изброени в скоби след надписа с възможната им най-ранна датировка).

Установената и предложена обща съотносителна хронологическа последовател- ност на съставянето на надписите на Урнанше и тяхното стратифициране в три периода с 11 строителни етапа, съобразно сведенията за строителната му дейност, могат да бъдат организирани в цялостна система. Формализирана в табличен вид, тя паралелно с реда на строителните начинания на Урнанше и поредността на надписите му, вече ще прояви и ново комплексно качество на предложената стратификация - да синтезира общите сведения от надписите в аргументиран чрез реда им модел на последовател- ността на политическите явления и управленческото поведение на Урнанше в Лагаш. Качеството на този модел да се съотнася с периодизацията на строителната дейност на Урнанше носи своеобразен мащаб за изследване на политиката му във времето. Форма-

лизацията е представена в приложената Таблица IV.

Новият комплексен резултат от стратификацията на надписите на Урнанше - по-редността (подредеността) на явленията в политическата му дейност - дава възможност, в по-широка перспектива, за интензифициране на историографските изследвания на ранното развитие на патесиата Лагаш, а в частност, за проблематизиране на управлението на Урнанше. Това са нови, мащабни изследователски задачи. Техният коректен анализ е обвързан с цялостния синхронен обществен процес в Шумер. В противен случай, очерталата се благоприятна ситуация няма да доведе до адекватни на общата и конкретна реалност резултати. Тук могат да бъдат изтъкнати само някои общи предварителни наблюдения върху очерталия се нов динамичен ракурс на властването на Урнанше.

1. Урнанше не произхожда от жреческия елит на патесиата, съсредоточен в Гирсу, около храма на Нингирсу. Неговия баща е Гуниду от периферното селище Гурсар⁴⁴. Не е ясно точното местоположение на Гурсар. Приема се, че селището било в околностите на Лагаш⁴⁵ - вторият голям урбанистичен, стопански и култов център на патесиата. Един антропонимен паралел на Гуниду⁴⁶ позволява да се търси още по-точно мястото на Гурсар в общината Сираран/Сирара (Нина). Тази община била в хинтерланда на Лагаш⁴⁷. Тук била резиденцията на Нанше⁴⁸. Изтъкнатите съображения, личното теофорно име на Урнанше (= "Героя на Нанше"), открояващото се в надписите особено внимание към храма и култа на Нанше ("моята господарка"), са основание да се изкаже хипотезата, че той става енси на патесиата като представител на елита (светски/жречески) на града Лагаш и прилежащите му общини. Като допълнителен аргумент за това може да се изтъкне построяването на крепостни стени именно на Лагаш.

2. Урнанше носи скромната титла "енси" твърде кратко - съгласно Табл. IV само през първия от единадесетте строителни етапа. По същество дейността му на управник се развива изцяло с титлата "лугал" - изразяваща наличието на определен суверенитет спрямо местните колегиални органи на управление и жречеството.

3. През първия, най-значимия по обем строителен период (с шест етапа), инициативите на Урнанше са най-вече в полза на култовете на селищата между Лагаш и Гуаба (на Персийския залив). Култът към патесиатния покровител Нингирсу е облагодетелстван само чрез грижи за негови локални светилища. Създава се впечатление, че Урнанше си създава подкрепа в общините от град Лагаш на юг към морето, като своеобразна контражест на северния патесиатен център Гирсу - лоното на жреческия елит на Нингирсу.

4. Едва ли войната с Ур и Ума е инициатива на Урнанше. Стратегическите дадености на района вещаят, при военна коалиция между Ур и Ума, фатални последици за Лагаш. Концентрираното укрепително строителство около Лагаш към момента на войната (период I, етап 6.) подсказва, че тя била очаквана. Успехът на Урнанше изненадва. Може би част от него се дължала и на навременните мащабни укрепителни мероприятия.

5. Военният успех на Урнанше е водораздел в политическата му дейност. Отвъдморската търговия свидетелства не само за нарасталия мащаб на инициативите на управника, но и за това, че Лагаш (пристанището Гуаба) става активен конкурент на другия морски шумерски център - Ур. "Царският некропол" в Ур предоставя редица свидетелства, че в предходния Раннодинастичен период IIIa градът активно осъществя-

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

ва далечни отвъдморски контакти. Лагаш става част от "морската врата" на Шумер. Липсата на традиция на първо време е преодоляна с "кораби на Дилмун". Лагаш се включва в нова, стратегическа за района стопанска ниша - международен обмен/търговия. Тези по-глобални следствия на военната победа и стремежа те да бъдат използвани, обясняват гордостта на Урнанше във военния му разказ, че "Хурсагшемах, Велик търговец, той плени" (Urn. 51,5:1-3).

6. Ако в предишните по време явявания на Храма на Нингирсу в изворите - при лугала на Лагаш Енхегал⁴⁹ и при Месалим⁵⁰, той доминира над патесиатния управник, при Урнанше прозира обрат. Лугалът на Лагаш проявява грижа за храма (облагодетелство жречеството) след като се е утвърдил политически (лугал), военно (победител на Ур и Ума), стопански (широко строителство на култови средища - много от тях с конкретно стопанско предназначение - и напоителни съоръжения, отвъдморска търговия). Урнанше, лугалът на Лагаш вече разполага с широк комплексен социален, политически, стопански ресурс и личен авторитет, за да доминира над жреческия елит. "Строежът" на Храма на Нингирсу към края на властването му, когато е постигнал политическа зрелост и всеобхватни лични позиции, за Урнанше вече не е проява на задължението на зависим, непълноценен светски управник към жреческия властови център, а облагодетелство на политическия лидер към традиционния властови партньор в патесиата.

Може би това е първи "кадър" в процеса на постъпателна секуларизация на системата на централизираното храмово стопанство в Лагаш от управника и семейството му, проявил се при наследниците на Урнанше. В такъв случай катаклизмът с т. нар. реформи на Урукагина е ответната жреческа реакция и последен "кадър" от процеса за доакадски период.

7. Появата на служебна знат около управника в края на властването му, паралелно със стихването на напрежението в отношенията с елитното жречество, подсказва, че надмощието на светския властови център в патесиата е съпроводено с формиране на знат, различна от жреческата йерархия на Нингирсу. Наред с развитието на тази нова знат се проявява и друга важна тенденция. Урнанше настойчиво представя и легитимира членовете на семейството си като деца на лугала на Лагаш. Именно едно от тях и го наследява - Акургал. Това е доловимото начало на семейна династична приемственост в Лагаш. Ако такава тенденция е видна много по-рано (150-200 г.) в Киш (Енмебарагеси и сина му Ага), в Урук (Гилгамеш и сина му Урлугал), то тук се долавят елементи от механизма за нейното осъществяване. Могат да се изтъкнат поне три: а) висок личен авторитет и постижения на управника в патесиата; б) еманципация на светския властови център от жреческия; в) формиране на знат близка до управника, различна от традиционния жречески елит.

Изтъкнатите наблюдения остават предварителни. Всяка група от тях несъмнено подлежи на широко детайлизирано проучване - само тогава те ще имат историографска стойност. Целта им тук е, във вид на тези, да демонстрират възможността за интензифициране на проучванията на политическия процес в Лагаш и Шумер, разкрила се с предлаганата стратификация на царските надписи на Урнанше.

Приложение: Таблици I – IV.**Таблица I.** *Етапи на строителната дейност на Урнанше от пер
та с Ур и Ума (до Urn. 51 вкл.).*

Етап	Построен обект	Надписи №№
1.	<u>ib-gal</u>	50
2.	<u>èš-gír-su</u> <u>é-^dnin-MAR.KI</u> (engur ?)	2-7,9-17,49,39,26
3.	<u>é-^dnanše</u> <u>abzu-e</u> <u>é-dam</u>	27
4.	<u>ki-nir</u> <u>ba-gará</u>	30
5.	<u>é-^dgá-tùṁ-du₁₀</u> <u>ti-ra-áš</u>	25,35,41
6.	<u>ká-ME</u> <u>šeš-gar</u> <u>bàd-lagas</u>	28,19,51

Таблица II. *Етапи на втория строителен период на Урнанше.*

Етап	Построен обект	Надписи №№
7.	<u>é-PA</u>	29,31,33
8.	<u>a-eden</u>	32
9.	<u>a-REC 107 (канал)</u> <u>eš-ir (статуя)</u>	24,(46)

Таблица III. *Етапи на третия строителен период на Урнанше.*

Етап	Построен обект	Надписи №№
10.	<u>é^d-nin-gír-su</u>	<u>8,21,36</u>
11.	abzu-bàn-da	<u>20,23,22,37,34</u>

Таблица IV. *Обща систематизация на периодите и етапите на дейност на Урнанше, с отчитане на паралелни я*

Период	Етап	Построен обект	Надписи №№	Надписи, датирани с terminus post quem	
I.	1.	ib-gal	50		ensi
	2.	èš-gir-su é ^d nin-MAR.KI (engur ?)	2-7,9-17, 49, 39, 26	1,42,43,45, 47, 48, 18	luga
	3.	é ^d nanše abzu é-dam	27		
	4.	ki-nir ba-gar _á	30		
	5.	é ^d gá-tum-du ₁₀ ti-ra-aš	25,41,35	44, 52	
	6.	ká-ME šeš-gar bàd-lagaš da-sala ₄ (?)	28, 19, 51	40 (? - по- ранната възможна датировка)	Укр стро Лаг стро Ур(
II.	7.	é-PA	29,31,33		
	8.	a-eden	32		
	9.	a-REC 107 (канал) èš-ir (статуя)	24, (46)		Отв търи Дил
III.	10.	é ^d nin-gir-su da-sala ₄ (?)	8, 21, 36	40(?)	Поя при служ
	11.	abzu-bàn-da	20, 23, 22, 37, 34		

Написано от Д-р Пламен Русев
Понеделник, 18 Март 2013 11:13

